

Šesťdesiatnik Dušan Karaska

Dušan Karaska is 60 years old

Tohto roku oslávil krásne životné jubileum, 60 rokov, významný slovenský ochranca prírody, zoológ, ornitológ, náš kolega a kamarát Dušan Karaska (obr. 1). Preto si dovoľujeme pri tejto príležitosti napísať pár slov k jeho jubileu.

Dušan sa narodil v oravskom meste Trstená 10. apríla 1962. Keďže takmer celý doterajší život prežil v Oravskom Podzámku a na Orave, tak by sme ho v ornitologickej terminológii mohli zaradiť medzi “stále druhy”. Už od malička bol spojený so živými tvormi a prírodou. Ako nám prezradil zo svojich detských čias, pri strihaní vlasov ho ukludnila len sliepka, ktorú rodičia doniesli, aby odviekli pozornosť syna od nepríjemných nožničiek. Veľkú časť detstva prežil v okolitej prírode, kde napríklad v rieke Orave chytil do rúk ryby a raky. Pod skalami zbieral tiež larvy “živých drievok” – potočníkov pre chované kačice divé. Neskôr ho zaujalo tiež holubiarstvo. Do prvého stupňa základnej školy chodil v Dolnej Lehote, na druhý stupeň do ZŠ v Kňažej (Dolný Kubín). Strednú školu absolvoval na Gymnáziu M. Hattalu v Trstenej v roku 1981. Patril medzi lepších žiakov a už na základnej a strednej škole sa zúčastňoval krajských alebo okresných kôl biologickej, chemickej, matematickej a fyzikálnej olympiády a stredoškolskej odbornej činnosti.

Od roku 1981 študoval na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, pedagogický odbor Biológia – Chémia. Aj tu bol nadpriemerný študent a za prácu „Ekologicko-ochranárska charakteristika vtáctva strednej Oravy“ získal druhé miesto v celoštátnom a štvrté miesto v medzinárodnom kole Študentskej vedeckej odbornej činnosti. Počas štúdia bol

Obr. 1. Jubilat D. Karaska ako pracovník Štátnej ochrany prírody Slovenskej republiky (archív D. Karasku).

Fig. 1. Jubilat D. Karaska as an employee of the State Nature Protection of the Slovak Republic (archive of D. Karaska).

členom Zoologického vedeckého krúžku na PríF UK Bratislava. O tom, že bol náročný najmä na seba, svedčí aj jeho diplomová práca “Príspevok k poznaniu suchozemských stavovcov československej časti masívu Babej hory”, ktorá bola vypracovaná pod vedením významného oravského rodáka a zoológa Prof. RNDr. L. Kociana, CSc. Pravidelné pešie návštevy transektov na Babej Hore aj v zimnom období s množstvom snehu svedčia o naozaj silnom odhodlaní a dobrej fyzickej kondícii. Na univerzite Dušan promovoval v roku 1986 s vynikajúcim prospedom a tak mu bol v zmysle vtedajších pravidiel udelený titul RNDr. Významné boli aj jeho neoficiálne študentské aktivity.

Na vysokej škole stretol o trochu staršieho ornitológa Stana Harvančíka, ktorý si na spoločné štúdiá spomína nasledovne: “S Dušanom sme sa po prvýkrát stretli na vysokej škole, kde som mal prednášku v rámci zoologického krúžku. Premietal som tam diapozitívy vtákov, medzi nimi aj mladého orla kriklavého na hniezde. Po prednáške sa mi Dušan prihovril vo výfahu. Hlavným dôvodom bol práve obrá-

Obr. 2. D. Karaska v rozhovore s T. Krištínom a R. Kropilom počas krstu knihy „Rozšírenie vtákov na Slovensku“ (Bratislava, 14. 11. 2002; archív SOS/BirdLife Slovensko).

Fig. 2. D. Karaska is talking with T. Krištín and R. Kropil during the promotion of the book „Bird distribution in Slovakia“ (Bratislava, November 14, 2002; archive of SOS/BirdLife Slovakia).

zok orla kriklavého, druhu, ktorý je spomedzi všetkých vtákov azda jeho najobľúbenejším. Potom sme dlho do noci na internátnej izbe rozprávali o vtákoch. Tento obrázok orla spojil naše priateľstvo na celý život. Dušan sa stal pravidelným účastníkom ornitologických táborov, ktoré sme s Ing. Vladimírom Šrankom organizovali na rôznych významných lokalitách vodného vtáctva po celom Slovensku. Ešte počas študentských čias zložil skúšku pre krúžkovanie vtáctva u RNDr. Branislava Matouška, CSc. v Slovenskom národnom múzeu a stal sa aktívnym krúžkovateľom. Spomínam si, ako sme potom v zime natáhovali nárazové siete medzi internátmi na Mlynských nivách a naháňali do nich krdeľ zimujúcich konôpok, medzi ktorými boli aj nejaké kanáriký poľné. Na táboroch bol

Obr. 3. Stretnutie ornitológov na Kubínskej holi 9. 10. 2022 (archív D. Karasku).

Fig. 3. Meeting of ornithologists on Kubínska hoľa October 9, 2022 (archive of D. Karaska).

Dušan jedným z najaktívnejších krúžkovateľov a už vtedy Viliam Kubán nejednen raz vyslovil onú vetu rýdzou trnavštinou, ktorá sa nám navždy vryla do pamäti: “Ten chalan sa mi líbi, z toho chalaniska niečo bude”. A mal pravdu. Dušan v ornitológii rýchlo napredoval a po vzore našich táborov neskôr začal organizovať tie oravské. S Dušanom sme sa stretávali nielen na táboroch, ale aj mimo nich. Len vďaka nemu mám záber kompletnej rodinky orla kriklavého z “Údolia ovád” (tak sme vďaka početnému výskytu týchto neúnavne dorážajúcich dvojkrídlavcov nazvali dolinu neďaleko Oravského Podzámku) z roku 1986, ktorý pokladám za jeden z najcennejších v mojom fotoarchíve. Vďaka Dušanovi som ako študent po prvýkrát v živote videl tokajúceho tetra. Aj keď sme ho nenašli, pretože sme ráno za tmy netrafili do večer pripraveného krytu na Páleniskách, a po rozvidnení sme zistili, že sedíme na betónovej skruži v Poľsku... A v ten deň neskoro popoludní sme už u nás na Bielických bahňách pri Partizánskom chytili do sieť slávik modráka. Nikdy nezabudnem na Dušanov výrok, keď sme riešili nepredvídateľnosť akýchkoľvek zásahov do prírody. Dušan vtedy povedal: “Vieš, príroda nie je ako tvoj Trabant – keď z neho vypadne šróbik, tak vieš, čo sa stane...”

Po ukončení vysokej školy krátko nastúpil na študijný pobyt na Ústav experimentálnej biológie a ekológie Slovenskej akadémie vied Bratislava (roky 1986 – 1987), kde pracoval po boku významného ornitológa doc. Ing. Aladára Randíka, CSc.

V tom čase absolvoval aj základnú vojenskú službu v známom vojenskom útvere na Lešti, počas ktorej sa naďalej venoval pozorovaniu a krúžkovaniu vtáctva. Od roku 1987 do roku 1992 pôsobil na Orave v štátnej správe na úseku ochrany prírody najskôr ako inšpektor ochrany prírody, po zmene spoločenského režimu ako vedúci odboru životného prostredia Okresného úradu v Dolnom Kubíne, resp. ako vedúci oddelenia ochrany prírody Obvodného úradu životného prostredia v Dolnom Kubíne. V tomto čase sa zaslúžil o vyhlásenie nových chránených území na Orave a doplnenie dokumentácie ochrany prírody.

Od roku 1992 do roku 2012 pôsobil v Oravskom múzeu P. O. Hviezdoslava. Najskôr do roku 2003 svoje organizačné schopnosti a multidisciplinárne poznatky uplatnil ako riaditeľ múzea, neskôr do roku 2012 ako zoológ pre stavovce. Toto 20 ročné obdobie patrí k jeho najplodnejším. Veľmi aktívne sa venoval výskumu vtáctva Oravy, osobitne orlom krikľavým a bocianom čiernym, vrátane krúžkovania a získavania poznatkov o ich migráciách. Začal organizovať zimné sčítanie vtáctva, ktoré v tomto rozsahu nedosiahol žiadny slovenský región. Rozširoval zbierky múzea z náhodne uhynutých živočíchov, a tak mnohí z nás čo pri tom pomáhali, mali v domácich chladničkách uhynuté exempláre nájdené popri cestách. Organizoval semináre, skvalitnil vydávanie Zborníka Oravského múzea.

V roku 2012 Dušan začal pracovať v ŠOP SR ako riaditeľ Správy CHKO Horná Orava v Námestove. K svojim doterajším aktivitám tak pribudla náročná činnosť zabezpečenia ochrany prírody na väčšine územia Oravy, čo pri rýchlym rozvoji regiónu a rôznych tlakoch rozhodne nie je jednoduché. Po predchádzajúcom riaditeľovi, predčasne zosnulom Ing. R. Trnkovi, prevzal aj koordináciu projektu zameranú na celoslovenský monitoring vtáctva a pripravil a koordinuje realizáciu taktiež iných väčších projektov zameraných napríklad na realizáciu Programu starostlivosti o CHVÚ Horná Orava.

Na základe výberového konania bol Dušan v roku 2020 menovaný riaditeľom Štátnej ochrany prírody a krajiny SR so sídlom v Banskej Bystrici a podieľa sa tak na najvýznamnejších aktivitách, riadení a koordinácii ochrany prírody na celom území Slovenska.

Zhodnotenie jeho profesnej, organizačnej, muzeálnej a inej odbornej činnosti ponechávame kompetentnejším, považujeme ale za potrebné sa zmieniť o aktivitách presahujúcich bežný rámec zamestnania. Takýto rozsah jeho činností by určite nebol možný bez podpory jeho najbližších: manželky, dvoch dcér a syna a posledné roky jeho život spríjemňujú aj vnúčatá. Verným dlhoročným spoločníkom v prírode mu bol aj malý štvornohý priateľ Ľuník.

Dušan bol zapojený do činnosti všetkých relevantných záujmových organizácií – mimovládnych organizácií ako Slovenskej ornitologickej spoločnosti/BirdLife Slovensko (a jej predchodcov Slovenskej ornitologickej spoločnosti a Spoločnosti pre ochranu vtáctva na Slovensku), Faunistickej komisie, Ochrany dravcov na Slovensku, SZOPK, ČSO a pod. V apríli 2008 bol dokonca dočasne poverený riadením SOS/BirdLife Slovensko, bol dlhoročným členom výboru a je temer stálym členom redakčnej rady časopisu Tichodroma. Je pravidelným aktívnym účastníkom všetkých ornitologických a zoologických konferencií na Slovensku, kde patrí ku konštruktívnym diskutérom. Až do vymenovania za riaditeľa ŠOP SR bol aktívnym členom v rôznych riadiacich alebo kontrolných orgánoch a jeho dôslednosť a dodržiavanie termínov bola príslovečná. Je tiež autorom a spoluautorom mnohých ornitologických a zoologických publikácií časopiseckého i knižného typu (obr. 2).

Dušan má dar spájať ľudí, inšpirovať ich a povzbudzovať v prospech ochrany a výskumu prírody osobitne vtáctva. A tak v rámci Oravy našiel skupinu ľudí so záujmom o ochranu a výskum vtáctva, ktorí založili Ornitologický klub pri Oravskom múzeu a ktorého je doposiaľ vedúcou osobnosťou. Pod Dušanovým vedením klub vykonával a vykonáva rôzne aktivity od odborných (napr. hniezdne mapovanie vtáctva, zimné sčítanie vtáctva), ochranárskych (napr. búdky pre sovy, podložky pre bociany) až po ekovýchovné a spoločenské aktivity (napr. prednášky, tábory, stretnutia). K najvýznamnejším aktivitám patrilo mapovanie vtáctva Oravy, ktoré bolo publikované v asi jeho najvýznamnejšom diele Hniezdne rozšírenie vtáctva Oravy (2014), ktoré vzniklo v rámci spolupráce s poľskými partnermi. Dušan stál pri zrode oravských táborov – jednak Ornitologických táborov pri Oravskej priehrade, ktoré pokračujú až do týchto čias už 27 rokov a tiež „putovných“ táborov v rôznych kútoch Oravy, ktoré po 23. ročníkoch ukončila až „korona“. Ornitologické tábory, ale aj len krátke exkurzie v Dušanovom vedení sa vždy niesli v znamení podania nespočetného množstva informácií nielen o vtáč-

tve, bohaté poznatky poskytoval aj z ďalších vedných disciplín (geografia, geológia a pod.) Oblíbenou udalosťou bývajú jesenné Stretnutia pod Kubínskou hoľou (tzv. Malá oravská konferencia), ktorých organizátorom je Dušan už 17 ročníkov (obr. 3). Svoje pedagogické vzdelanie Dušan uplatňuje nielen na množstve prednášok, exkurzií a ukážok krúžkovania pre školskú mládež, ale dokáže nenápadne usmerniť viacerých začínajúcich ornitológov a vytvára im priestor pre ich uplatnenie a odborný rast.

Tešíme sa s našim jubilantom, že sa môžeme stále stretávať a realizovať spoločné aktivity v prospech ochrany prírody, alebo len tak sa porozprávať o novinkách zo sveta vtácej ríše a želáme veľa síl a zdravia pri jeho zásluhnej činnosti.

Miroslav Demko (Oravská Lesná),
Stanislav Harvančík (Partizánske),
Tomáš Flajs (Žaškov)

Došlo: 30.12.2022

Online: 20.1.2023